

Videopřípad jako stavební jednotka IVŠV videoweby pro vzdělávání učitelů anglického jazyka¹

Videocase as a building block of IVŠV videoweb for education of English teachers

Eva Minaříková

Anotace: Předkládaný příspěvek má za cíl na ukázce videopřípadu z IVŠV videoweby pro vzdělávání učitelů anglického jazyka představit strukturu videopřípadu, teoretická východiska, ze kterých obsah i struktura videopřípadů vychází, i cíle, které je možno pomocí videopřípadů sledovat. Videopřípadem se zde rozumí sekvence z videozáznamu reálné výuky doplněná dalšími materiály (plán hodiny, práce žáků, pracovní listy, komentáře učitele apod.) a podněcujícími otázkami a úkoly. Těžištěm prezentace je reálný příklad videopřípadu, na kterém bude ilustrován postup tvorby spolu s teoriemi, o které se autoři videopřípadů při jejich konstrukci opírali (obecná didaktika, didaktika anglického jazyka, teorie kognitivního zatížení, výzkum v oblasti využívání videa v učitelském vzdělávání). Videopřípady a práce s nimi umožňují sběr kvalitativních a kvantitativních dat a jejich analýzu.

Klíčová slova: vzdělávání učitelů, videopřípad, video v učitelském vzdělávání.

Abstract: Drawing on a typical example of a videocase from IVŠV videoweb, the paper aims to illustrate the structure of videocases, the theoretical background that informs their content and structure, and aims that the videocases can help to fulfil. Videocase is a videosequence from a real lesson presented together with other material (lesson plan, pupils' work, worksheets, teacher's commentary etc.) and tasks and questions. The focus of this paper is an example of a videocase through which we will illustrate the development process of videoweb and also the theories that informed the construction of the videocases (didactics, cognitive load theory, research into using video in teacher education etc.). Videocases allow for collecting qualitative and quantitative data and its analysis.

Keywords: teacher education, videocase, video in teacher education

1 Úvod

Předkládaný příspěvek si klade za cíl představit videopřípad jakožto základní jednotku elektronického učebního prostředí IVŠV videoweb pro vzdělávání učitelů anglického jazyka. V následujícím textu stručně představíme koncept videopřípadů i jejich konkrétní strukturu v rámci IVŠV videoweby. V souvislosti s jejich strukturou představíme i teoretická východiska a cíle tohoto učebního prostředí.

2 IVŠV videoweb

Jak bylo zmíněno výše, IVŠV videoweb je elektronické učební prostředí, které využívá videozáznamy reálné výuky. Zdrojem jsou videozáznamy pořízené v rámci CPV videostudií

¹ Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu MUNI/A/1020/2010 Nástroje pro monitoring a evaluaci kvality ve vzdělávání (NAME 2011). Jeho prezentace na konferenci byla podpořena Stipendijním fondem PdF MU.

(např. Najvar et al., 2008). K vybraným videosekvencím (části hodin) jsou vytvořeny otázky a úlohy, na které studenti reagují v rámci elektronického učebního prostředí. Součástí videowebru mohou být i další materiály (plány hodin, rozhovory s učiteli apod.), synchronní a asynchronní fóra atd. Videoweb vzniká současně pro několik předmětů (Janík, Minaříková et al., 2011, s. 105–152). Jeho součástí jsou i moduly na předmětech nezávislé, např. modul výukové komunikace a interakce (Šmerdová, 2011, s. 153–172).

IVŠV videoweb pro vzdělávání učitelů anglického jazyka si klade za cíl rozvoj a hodnocení jejich diagnostické kompetence. Tento koncept bude stručně představen v následující podkapitole.

3 Diagnostická kompetence

Pojetí diagnostické kompetence se u různých autorů liší. V literatuře lze najít různých rozsah dílčích schopností, které autoři diagnostické kompetenci přiřazují, i různou šíři předmětu diagnostické kompetence. V nejužším pojetí se může jednat jen o hodnocení výkonu žáka (např. Arnold, 1999) nebo o schopnost zacházet s testovými materiály (Edelenbos & Kubanek-German, 2004). V širším pojetí diagnostické kompetence (a u konceptů příbuzných) je předmětem diagnostikování celá třída (Švec, 1999) nebo komplexní výuková situace (Janík et al., 2009; Seidel, Blomberg, & Stürmer, 2010).

Na základě teoretické literatury i empirických studií předkládáme pokus o syntézu různých pojetí diagnostické kompetence, kterou vymezujeme jako schopnost identifikovat a popsat, interpretovat a vysvětlit, hodnotit, predikovat a nabízet alterace výukových situací. Vztah našeho pojetí k příbuzným konceptům je zachycen v tabulce 1.

Tabulka 1

Diagnostická kompetence a příbuzné koncepty

Diagnostická kompetence je schopnost:	Pedagogická diagnostika (Mojžíšek, 1986)	Diagnostická kompetence (Edelenbos & Kubanek-German, 2004)	Schopnost všimnout si (van Es & Sherin, 2005)	Profesní vidění (Sherin, 2007)	Kompetentní vnímání výuky (Schwindt, 2008)	Pedagogicko-psychologická kompetence (Seidel, 2009)	Diagnostická kompetence (Janík, 2009)
Identifikovat	x		x	x	x	x	x
Popsat					x	x	x
Interpretovat		x					x
Vysvětlit			x	x	x	x	x
Hodnotit					x	x	x
Predikovat					x	x	x
Navrhovat alterace výukových situací	x				x		

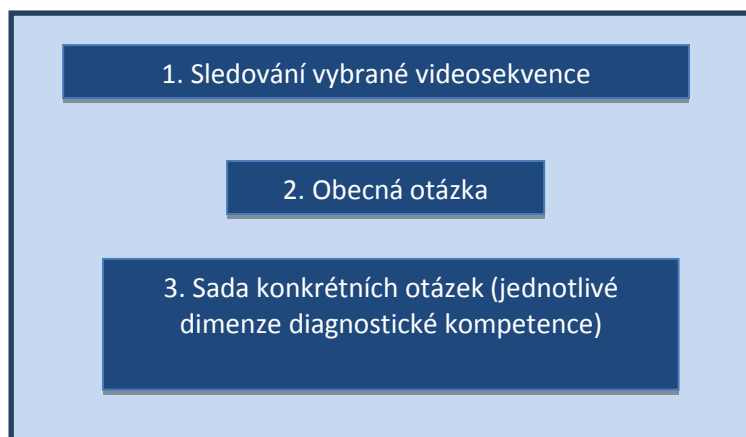
IVŠV videoweb pro vzdělávání učitelů anglického jazyka si klade dva cíle – rozvoj a hodnocení diagnostické kompetence (budoucích) učitelů anglického jazyka. Těchto cílů může být dosáhováno pomocí videopřípadů. Následující podkapitola představí strukturu dvou typů videopřípadů (rozdílné a diagnostické), které zmíněné cíle sledují.

4 Videopřípady

Videopřípad je multimediální reprezentace výukové situace, která obsahuje vybranou videosekvenci hodiny, případně videozáznam celé vyučovací hodiny a k ní se vztahující otázky/úkoly. Dále může zahrnovat psanou analýzu dané hodiny či její videozáznam (autorem může být učitel z videozáznamu, expert, student atd.) a další materiály (plán hodiny, výtvoři žáků apod.; Richardson & Kile, 1999, s. 122).

IVŠV videoweb pro vzdělávání učitelů anglického jazyka využívá dva typy videopřípadů – diagnostické a rozvíjecí.

Cílem *diagnostických videopřípadů* v IVŠV videowebu je hodnotit úroveň diagnostické kompetence (budoucích) učitelů anglického jazyka. Struktura těchto videopřípadů je vždy stejná. Uživatelé videowebu nejprve shlédnou vybranou videosekvenci z výuky anglického jazyka, doprovázenou stručným popisem kontextu (typ školy, ročník, počet studentů, fáze hodiny apod.). Po zhlédnutí odpovídají na obecnou otázku (např. Okomentujte zhlédnutou videosekvenci.). Po této otázce následuje pět konkrétních otázek, které se zaměřují na pět dimenzí diagnostické kompetence². Odpovědi, které uživatelé zaznamenávají do příslušného dialogového okna, budou následně kódovány pomocí ratingového systému pro zachycení úrovně diagnostické kompetence (Minaříková, 2011). Strukturu diagnostických videopřípadů zachycují obrázky 1 a 2.

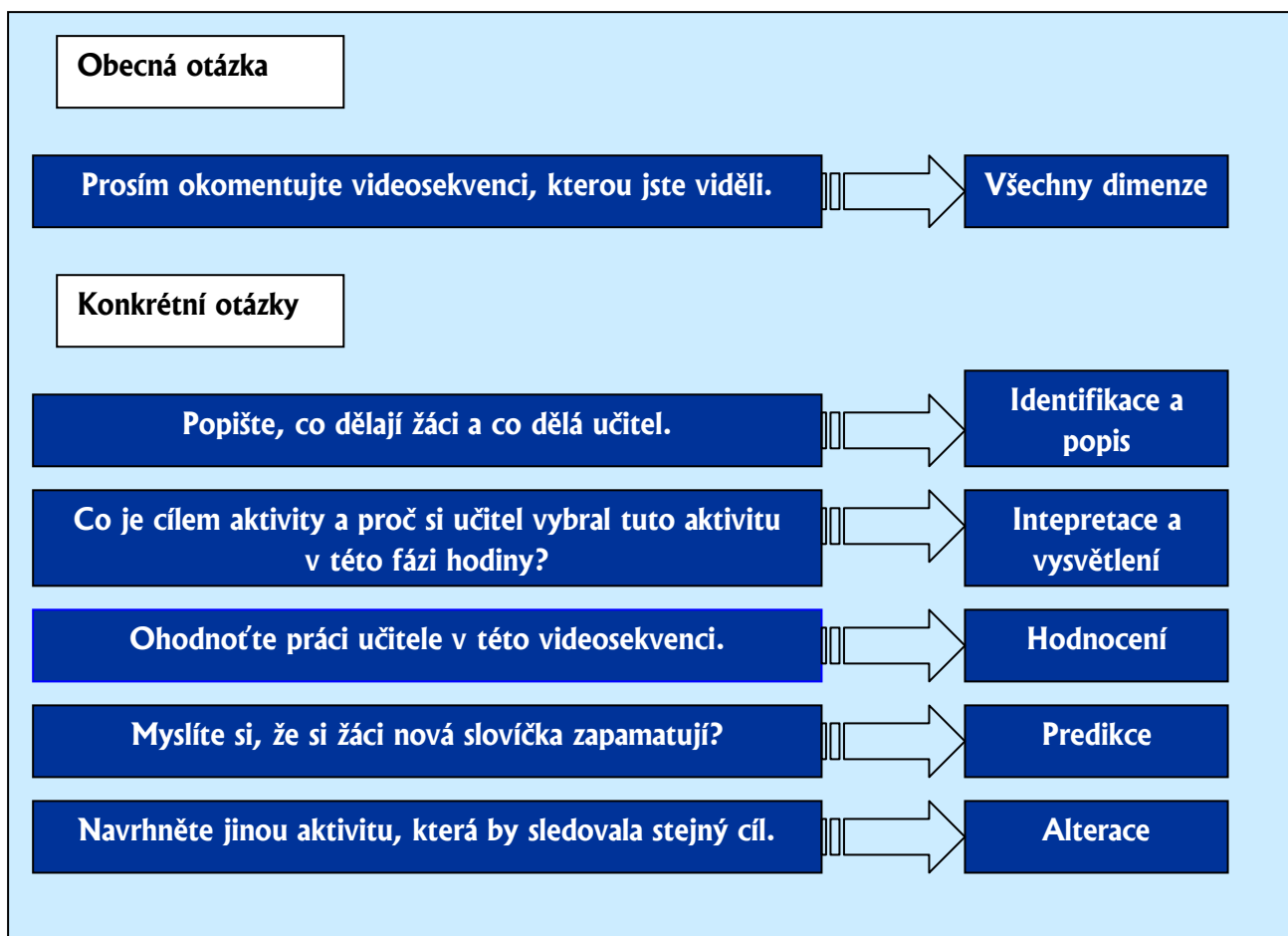

Obrázek 1. Struktura diagnostického videopřípadu

² (1) identifikovat a popsat, (2) interpretovat a vysvětlit, (3) hodnotit, (4) predikovat, (5) nabízet alterace výukových situací (podrobněji viz Minaříková, 2011).

Obrázek 2

Příklady otázek a úkolů v diagnostickém videopřípadu

Rozvíjející videopřípady jsou inspirovány metodikou hospitačních videostudií (Janík, Slavík, & Najvar et al., 2011). Postup hospitačních videostudií se skládá ze tří kroků – anotace, analýza a alterace – ve kterých lze identifikovat jednotlivé dimenze diagnostické kompetence (anotace – identifikace a popis; analýza – intepretace a vysvětlení; alterace – hodnocení, predikce, alterace).

Rozvíjející videopřípady se tedy skládají z videosekvence z reálné výuky (doprovázené informacemi o kontextu, případně dalšími materiály), kterým mohou předcházet úkoly k zaměření pozornosti, následované otázkami a úkoly, které mají za úkol nasměrovat myšlení (budoucích) učitelů anglického jazyka žádoucím směrem. Otázky a úkoly směřují nejprve k anotaci videosekvence (identifikování důležitých momentů a jejich popis). Na základě tohoto popisu pak budou mít (budoucí) učitelé za úkol výukovou situaci analyzovat (interpretovat a vysvětlit popsání události). Na základě analýzy se je další otázky a úkoly snaží dovést ke zhodnocení výukové situace, predikci jejích důsledků a také k navržení žádoucích alterací. Závěrem se musí (budoucí) učitelé zamyslet i nad navrženou alterací a jejími možnými úskalími. Obrázek 3 shrnuje strukturu rozvíjejících videopřípadů.

Obrázek 3

Struktura rozvíjejícího videopřípadu

Diagnostické a rozvíjející videopřípady se vzájemně doplňují. Diagnostické videopřípady umožňují identifikovat, které dimenze diagnostické kompetence jsou u (budoucích) učitelů méně rozvinuté, což může pomoci lépe zaměřit a strukturovat videopřípady rozvíjející. Účinnost intervence (tedy rozvíjejících videopřípadů) lze poté zhodnotit diagnostickými videopřípady.

5 Závěr

Předkládaný příspěvek stručně představil elektronické učební prostředí využívající videozáznamy reálné výuky IVŠV videoweb pro vzdělávání učitelů anglického jazyka, jeho cíle a videopřípad jako základní stavební jednotku. V textu byla stručně popsána struktura diagnostických a rozvíjejících videopřípadů. V návaznosti na cíle IVŠV videowebu pro učitele anglického jazyka bylo představeno i námi rozvíjené pojetí diagnostické kompetence.

Literatura

- Arnold, K. H. (1999). Diagnostische kompetenz erwerben. *Pädagogik*, 20(7–8), 72–77.
- Edelenbos, P., & Kubanek-German, A. (2004). Teacher assessment. The concept of „diagnostic competence”. *Language Testing*, 21(3), 259–283.
- Janík, T., & Minaříková, E., et al. (2011). *Video v učitelském vzdělávání: teoretická východiska, aplikace, výzkum*. Brno: Paido.
- Janík, T., Slavík, J., & Najvar, P., et al. (2011). *Kurikulární reforma na gymnáziích: od virtuálních hospiců k videostudiím*. Praha: VÚP v Praze.
- Minaříková, E. (2011). Nástroj pro zkoumání diagnostické kompetence (budoucích) učitelů. In T. Janík, P. Najvar, & M. Kubiátka et al., *Kvalita kurikula a výuky: výzkumné přístupy a nástroje*. Brno: Paido (v tisku).
- Mojžíšek, L. (1986). *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: SPN.

- Najvar, P., Najvarová, V., Soběslavská, V., Šebestová, S., Vlčková, K., & Zerková, J. (2008). CPV videostudie anglického jazyka: sběr dat a zamýšlené analýzy. *Orbis scholae*, 2(1), 73–91.
- Richardson, V., & Kile, R. S. (1999). Learning from videocases. In M. A. Lundeberg, B. B. Levin, & H. L. Harrington (Eds.), *Who Learns What from Cases and How?* (pp. 121–136). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Seidel, T., Prenzel, M., Schwindt, K., Stürmer, K., Blomberg, G., & Kobarg, M. (2009). LUV and observe: Two projects using video to diagnose teachers' competence. In T. Janík, & T. Seidel (Eds.), *The Power of Video Studies in Investigating Teaching and Learning in Classroom* (pp. 243–258). Münster: Waxmann Verlag.
- Seidel, T., Blomberg, G., & Stürmer, K. (2010). „Observer“ – Validierung eines videobasierten instruments zur erfassung der professionellen wahrnehmung von unterricht. *Zeitschrift für Pädagogik*, 56(Beiheft), 296–306.
- Sherin, M. G. (2007). The Development of teachers' Professional vision in video clubs. In R. Goldman, R. Pea, B. Barron, & S. J. Derry (Eds.), *Video Research in the Learning Sciences* (pp. 383–395). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Sherin, M. G., & Van Es, E. A. (2005). Using video to support teacher's ability to notice classroom interactions. *Journal of Technology and Teacher Education*, 13(3), 475–491.
- Schwindt, K. (2008). *Lehrpersonen betrachten Unterricht (Kriterien für die kompetente Unterrichtswahrnehmung)*. Münster: Waxmann.
- Šmerdová, D. (2011). CPV Videoweb: Modul výukové komunikace a interakce. In T. Janík & E. Minaříková et al., *Video v učitelském vzdělávání: teoretická východiska, aplikace výzkum* (pp. 153–172). Brno: Paido.
- Švec, V. (1999). *Pedagogická příprava budoucích učitelů: Problémy a inspirace*. Brno: Paido.

Kontakt

Mgr. Eva Minaříková
Masarykova univerzita
Pedagogická fakulta, Institut výzkumu školního vzdělávání
Poříčí 31, Brno 603 00
e-mail: eminarikova@seznam.cz

Bibliografické údaje

Minaříková, E. (2011). Videopřípad jako stavební jednotka IVŠV videowebu pro vzdělávání učitelů anglického jazyka. In T. Janík, P. Knecht, & S. Šebestová (Eds.), *Směšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (s. 162–167). Brno: Masarykova univerzita.

Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/capv2011/sbornikprispevku/minarikova.pdf>

doi: 10.5817/PdF.P210-CAPV-2012-39